



SYLWETKI PROFESORÓW POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

91



JÓZEF PIUS DZIEKOŃSKI (1844—1927)

Józef Pius Dziekoński urodził się 19 III 1844 r. w Płocku. W 1852 r. rozpoczął naukę w gimnazjum realnym w Warszawie, a w 1859 r. wstąpił do warszawskiej Szkoły Sztuk Pięknych, podniesionej w wyniku reformy Aleksandra Wielopolskiego w 1862 r. do poziomu szkoły wyższej. Nauczycielami architektury tej uczelni byli wówczas: S. Baliński, B. Podczaszyński i H. Marconi. J. Dziekoński wraz z innymi studentami Szkoły Sztuk Pięknych brał udział w manifestacjach patriotycznych i przygotowaniach do powstania styczniowego. W 1863 r. został aresztowany i trzy miesiące przesiedział w więzieniu na Pawiaku, potem, z braku dowodów powstańczej działalności, został wypuszczony na wolność. Jego bracia Czesław i Prosper byli wplątani w zamach na hr. Berga i również z braku dowodów uniknęli kary, w ich przypadku szubienicy.

Po ukończeniu Szkoły Sztuk Pięknych w 1864 r. J. Dziekoński podjął pracę jako pomocnik u wybitnych architektów: Adolfa Wolińskiego, Marcelego Berenta, Emila Falkowskiego i Juliana Ankiewicza. Następnie został konduktorem robót przy budowie kolei Grajewskiej i Nadwiślańskiej. Równocześnie pogłębiał wiedzę teoretyczną i w 1871 r. złożył egzamin i otrzymał dyplom architekta-artysty III klasy w Cesarskiej Akademii Sztuk Pięknych w Petersburgu, co dało mu prawo samodzielnego kierowania budowlami. Uczelnia ta, w uznaniu późniejszych zasług, nadała mu w 1902 r. tytuł akademika architektury.

Na początku lat siedemdziesiątych otrzymał propozycję współpracy od architekta Edwarda Lilpopa i wspólnie z nim zaprojektował i wybudował kaplicę grobową dla rodziny Scheiblerów w Łodzi oraz dom przy ul. Trębackiej w Warszawie. W tym czasie poświęcił się studiom nad stylem gotyckim, zwłaszcza jego techniczną stroną, co znalazło później odbicie w licznych i ciekawych projektach kościołów, w których J. Dziekoński się wyspecjalizował. Jednym z pierwszych jego projektów był kościół w Zakopanem, wybudowany w latach 1876—1877. Sławę i uznanie przyniósł mu projekt kościoła św. Floriana na Pradze, który w 1887 r. zdobył I nagrodę w konkursie Towarzystwa Sztuk Pięknych. J. Dziekoński zwyciężył wówczas w rywalizacji z Władysławem Marconim. Kościół ten, którego budowę zakończono w 1901 r., uchodzi za jedną z najpiękniejszych budowli XIX w. w kraju.

J. Dziekoński w 1893 r. został przez władze kościelne mianowany architektem archidiecezji warszawskiej. Zaprojektował kościoły św. Stanisława na Woli i Najświętszego Zbawiciela. Był również autorem projektu przebudowy kościoła św. Aleksandra oraz kościoła św. Boromeusza na Powązkach. Zrealizował ponad 50 projektów kościołów w całej Polsce, m.in. w Białymstoku, Radomiu, Żyrardowie i Łodzi.

Działalności architektonicznej J. Dziekoński nie ograniczał do obiektów sakralnych. Wybudował wiele domów i budyn-

ków użyteczności publicznej, m.in. szpital w Skierniewicach, a w Warszawie dom Szlenkierów, bank H. Wawelberga przy ul. Fredry, szpital Dzieciątka Jezus, remizy tramwajowe, elektrownię i dom dyrekcji tramwajów. Jako jeden z założycieli Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości (1906) występował w obronie zabytkowej architektury, w tym także kościołów. Sam przeprowadził restaurację kościoła św. Anny w Wilnie i kościoła farnego w Radomiu. Prowadził badania nad zabytkami architektury, mierzył je, rysował lub fotografował.

W 1906 r. J. Dziekoński rozpoczął współpracę z Towarzystwem Kursów Naukowych i jako doskonały znawca architektury średniowiecznej rozpoczął wykłady tego przedmiotu. W 1914 r. włączył się, mimo zaawansowanego wieku, w prace nad organizowaniem Wydziału Architektonicznego na Politechnice Warszawskiej (PW). Wszedł w skład Komitetu Organizacyjnego tego wydziału i został jego pierwszym dziekanem. Funkcję dziekana piastował w latach 1915/16 i 1916/17. 12 IV 1919 r. J. Dziekoński został mianowany profesorem honorowym historii architektury PW. w latach 1915—1927 kierował Katedrą Historii Sztuki Średniowiecznej w PW i prowadził wykłady z historii architektury starożytnej, średniowiecznej oraz epoki Odrodzenia, historii sztuki średniowiecznej, a od roku akad. 1921/22 z budowy kościołów. Uczniami prof. J. Dziekońskiego byli wybitni architekci, m.in.: Czesław Domaniewski, Franciszek Lilpop, Zdzisław Mączyński, Ludwik Panczakiewicz, Tadeusz Szanior i Władysław Zychniewicz.

J. Dziekoński prowadził rozległą działalność społeczną. Od 1893 r. był członkiem Komisji do Badania Historii Sztuki przy Akademii Umiejętności, ale jego aktywność koncentrowała się przede wszystkim w Kole Architektów Stowarzyszenia Techników w Warszawie. Przewodniczył w nim sądowni koleżeńskiemu (1907—1909), zaś w 1917 r. był członkiem tego sądu. Reprezentował Koło Architektów w Komitecie Międzynarodowych Kongresów Architektonicznych (1910) oraz przewodniczył komisji do oceny projektów kościelnych (1913—1914). Wchodził w skład sądów konkursów architektonicznych ogłaszanych przez to koło. Był jednym z prezesów honorowych Nadzwyczajnego Zjazdu Techników Polskich w Warszawie w 1917 r.

W 1919 r. Szkoła Politechniczna we Lwowie nadała prof. J. Dziekońskiemu doktorat honoris causa. W 1920 r. wszedł w skład elitarnej grupy 12 członków założycieli Akademii Nauk Technicznych.

Prof. J. Dziekoński zmarł 4 II 1927 r. w Warszawie i został pochowany na cmentarzu Powązkowskim (25-II-4).

Był odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Polonia Restituta (1922) i papieskim Krzyżem Oficerskim Orderu św. Grzegorza Wielkiego.

Opracował Józef Piłatowicz